

Tyskland idag:

Arbeideren og arbeiderpolitikk i det tredje rike.

Lønninger, boligforhold og bedriftsorganisasjon i et land som er ved å avskaffe sosial mindreverdigthetsfølelse.

Av vår utsendte
edarbeider

Ranik Halle.

26 skrev en kjent belgisk sosialfører, Hendrik de Man, en bok om „Socialismens psykologi“, som var en skolekt marxists knusende angrep på marxismen. Boken vakte betydelig opsikt og blev energisk imotegått, i Norden først og fremst av svensken, redaktør Engberg, og professor Edv. Bull. Den siste skrev en artikkel med den karakteristiske tittel Karl Marx eller Hendrik de Man.

Hendrik de Man blev senere arbeidsminister, og fremla i denne egenskap en storstilet plan til arbeidsledighetens bekjempelse, hvorfra sosialistpartiene i Norden har hentet mange impulser til den arbeidsskapende politikk de har prøvet å fore. Han er, i parentes bemærket, sterkt i forgrunnen i belgisk politikk akkurat i dag.

Antanken i „Socialismens psykologi“ var at arbeiderklassens kamp ikke lenger hadde en økonomisk bakgrunn, men en psykologisk. Hovedmotivet måtte søkes i den sosiale mindreverdsfølelse, i selvestheten om ikke å eie samfundet, på samme måten som de an-

dre. En målbevisst forsoningspolitikk måtte derfor i første rekke ta sikte på å fjerne dette underlegenhetskomplekset, og de faktorer som næret det. Derved fjernet man også grunnlaget for klassekampen.

Jeg måtte stadig tenke på Hendrik de Man under min reise i Tyskland, hvor jeg også prøvet å få et innblikk i nazismens arbeiderpolitikk. Dr. Ley og andre tyske eksperter på dette område har neppe brydd sig noe synderlig med Hendrik de Man, men man kan neppe karakterisere den politikk de har ført på en bedre måte enn som en bevisst og systematisk bekjempelse av den sosiale mindreverdsfølelse. Denne formulering er ingenlunde den offisielle, men den tør være vel så riktig som en hvilken som helst annen.

Det er overflødig å si, at mindreverdsfølelse ikke er noe som kan forbyes. Den kan bare likvideres ved at dens årsaker blir likvidert, og ved at vurderingen av ens stilling i samfundet og ens forhold til andre i samfundet blir anderledes. I samme øieblikk som arbeidet blev løftet op til å bli hele nasjonens helligste symbol, kom også arbeideren til å symbolisere det beste i nasjonen. Bonden og arbeideren. Det har utviklet sig til en idealisering av mannen bak plogen og mannen med hammeren som bare kan sidestilles

Fra en av de moderne tyske flyfabrikkene.

med idealiseringen av den nordiske rasen. Det stadium da man viste sin sosiale forståelse med uttrykk som at en arbeider er sin lønn verd er forlengst forbi i Tyskland. Sânt er

både for selvfølgelig, og samtidig ikke uten en snev av annenrangsstempel. Arbeideren i det tredje rike er langt på vei til å bli en privilegert stand, kanskje ikke akkurat

i materielle vilkår, men når det gjelder den plass han inntar i statens omsorg og nasjonens bevissthet.

(Forts. s. 19.)

Tyskland idag.

(Forts. fra s. 5)

Det slo mig under et besøk på den imponerende store kunstutstillingen i München, at tyngden blandt det tusentallige publikum var soldater og det vi vilde kalle småkårsfolk. I løpet av fem uker er utstillingen blitt besøkt av 500.000 mennesker. Dette er ingen tilfeldighet, det er et ledd i kampen mot mindreverdsfølelsen. I Berlin er det nesten ikke mulig å opdrive en teaterbillett, det er forestillinger hvor man må være ute en uke i forveien for å sikre sig plass. Lag av befolkningen, som tidligere var henvist til skitne knelper og tredjerangs forholdssteder, er på den mest systematiske måten blitt trukket inn i kunstens og teatrets templer. Ingen teatre eller konsertsaler er eksklusive i sosial betydning av ordet, ingen kunstneriske krefter er for gode for mannen med hammeren. Landets beste symfoniorkestre, klassiske operaforestillinger, toneangivende kunstutstillinger, hele kulturfrenten er blitt allemannseie. Det går ikke en dag uten at det er arbeiderforestillinger på en eller annen førsteklasse scene. Tyskland har idag 420.000 organiserte kunstnere, alle i full virksomhet.

— Men, sier jeg til dr. Bause, som var vår reisefører under den siste halvdel av turen, er det ikke tross alt en distansemarkering, at det holdes spesielle arbeiderforestillinger?

Vi sitter og drikker kaffe — for første gang vaskeekte kaffe — på et elegant turisthotell i Garmisch, og han har nettop fortalt mig hvordan „Kraft durch Freude“, Tysklands offentlige fritidsorganisasjon, bygger store ferie- og hvilehjem for arbeiderne, ikke minst i disse egne, som før var forbeholdt det mer mondene feriepublikum.

— Det er ikke mulig å få gjort alt på en gang, sier dr. Bause. Jeg kan fortelle Dem at nettop her på hotellet, som ved de fleste andre turisthoteller i Tyskland, anbringer Kraft durch Freude små grupper av arbeidsfolk, 15—20 mann hvert sted. Hensikten er nettop å komme den sosiale innkapsling til livs. Men det er selvfølgelig ikke så lett. Når en eldre sosisettdame plutselig finner sig sittende ved siden av en jerndreier ved middagsbordet, kan det ha sine vanskeligheter, både for sosisettdamen og for jerndreieren.

Han var opriktig rørt og taknemlig. En knapphet, som er rasjonert er å foretrekke for overflod og mangel om hverandre. Det er tankegangen, nasjonalsosialistisk tankegang.

Et meget karakteristisk trekk var arméens demokratisering, for å bruke et uttrykk som ikke er av de mest velydende i det tredje rike. Almindelig verneplikt er ikke noe nytt. Men også her måtte en stusse ved den konsekvens hvormed et prinsipp blir gjennomført. Flere av de høiere partifunksjonærer vi traff, var nettop kommet hjem fra fronten. Vår vert i München, stabssjefen hos pressesjef Dietrich, Sündermann, hadde som almindelig mening deltatt i kampene i Flandern. Ved samme anledning traff vi en annen fremtredende mann i partiets propagandaapparat, Rolf Hoffmann, som blev såret i Polen. Ingen civil stilling er så viktig, at den går foran verneplikten. Det måtte være fagarbeiderens. Men nettop øverst i partiadministrasjonen må det aldri gjøres undtagelse. En Gauleiter som minst svarer til fylkesmann, var med som soldat i Narvikkampene.

Dette sterke islett av demokratisering — jeg holder mig fremdeles til det ukonvensjonelle ordet — merkes ikke minst i forholdet mellom soldater og offiserer. Disiplinen er like jernhård som før, forteller oberst grev von Luckner, sjefen for flyveskolen, hvor vi er på besøk. Men den proisiske metode er blitt tilpasset ånden i den nasjonal-sosialistiske stat. Utenfor tjenesten er forholdet preget av kameratskap. Offiserer og menige går på de samme restauranter, sitter ved det samme bord. For en stor del rekrutteres de fra de samme lag av folket.

Selve flyveskolen bekrefter dette. Vel ser offisersmessen, hvor vi spiser en utpreget bedre middag, ut som en slottssal, men også mannskapsrummene er totalt forskjellige fra det en forbinder med en kaserne. Det hele virker som en finere pensjonatskole, et amerikansk college for rikmannssønner.

Vi er på skytebanen, en gruppe vordende flyvere, dypt alvorstemte rekrutter i 17—18 års alderen, nesten alle frivillige, er ute efter blinken. Obersten spør efter deres alder og stilling og om de har skutt før. De avslører sig som bakere, kontorister, smeder, bondegutter, studenter, verkstedslæregutter, svært mange er mekanikere. De aller fleste har skutt før. Hvor de har skutt? Svaret er nesten enstemmig

meget kostbart anlegg, men det er dog billigere enn å ha stor sykdomsprosent. Det kan statistisk påvises, fortsetter han, at med hver ny sosial bedring følger større tilslitsforhold mellem bedriften og arbeiderne, og øket arbeidsydelse.

Det er naturlig å stille sig det spørsmål om de bedrifter vi så — og det var ikke så få — kan betegnes som typiske eller om det dreiet sig om et særlig presentabelt utvalg. Jeg lot spørsmålet gå videre til vår reisefører, dr. Kühlmann, som svarte at tendensen var den samme ved alle bedrifter, men at selvfølgelig de nyeste var kommet lengst. Det blev også nevnt, at ved de arbeidsplasser som ikke så lett lar sig omdanne til den nye sosiale stil, får arbeiderne kompensasjon på andre måter. Dr. von Stimpf ved propagandaministeriet fortalte således, at innen grubeindustrien var det innført den praksis, at alle arbeiderne ved arbeidstidens slutt fikk 5 minutters røntgen- og lysbehandling som vederlag for den sølle tilværelse under jorden.

Hvad tjener den tyske arbeider? Lønnsnivået varierer nok så sterkt både fra branche til branche og fra distrikt til distrikt. De lavest lønnede er jordbruksarbeiderne, som tjener 50—60 pfennig timen, men som nyter godt av landdistriktenes relativt lave prisnivå. Fagarbeiderne er best lønnet, og det er stadig mangel på kvalifisert arbeidshjelp (som på all annen arbeidshjelp). Wiens viseordfører, dr. Daws, som jeg har en lang samtale med om lønns- og arbeidsforholdene i hans by, forteller at de dyktigste spesialarbeidere kommer op i vel 400 mark pr. måned, men at gjennomsnittet ligger betydelig lavere. Ved de bedrifter vi besøkte dreiet timebetalingen sig om 0.80 til 1.20 mark, arbeidsuken varierte mellem 48 og 56 timer. 100 mark er efter den offisielle kurs 177 kroner, men dette forhold svarer ikke til kjøpekraften. Mitt inntrykk er at en mark har en noe større kjøpekraft enn en krone, men at forskjellen på det åpne marked ikke er betydelig.

Stort sett må en også si, at arbeideren i Norden har en høiere levestandard. I hvilken utstrekning denne forskjell kompenseres gjennom statens og bedriftenes forskjellige hjelpetiltak, er det vanskelig å ha noen mening om. Et moment,

som her vår forberedelse det er en stor del feriepublikum.

— Det er ikke mulig å få gjøkk alt på en gang, sier dr. Bause. Jeg kan fortelle Dem at nettop her på hotellet, som ved de fleste andre turisthoteller i Tyskland, anbringer Kraft durch Freude små grupper av arbeidsfolk, 15—20 mann hvert stød. Hensikten er nettop å komme den sosiale innkapsling til livs. Men det er selvfølgelig ikke så lett. Når en eldre sisetetsdame plutselig finner seg sittende ved siden av en jerndreier ved middagsbordet, kan det ha sine vanskeligheter, både for sisetetsdamen og for jerndreieren. Særlig innen den gamle generasjon sitter de sosiale fordommer temmelig dypt. Men den ungdom som vokser op, den er ferdig med alt slikt.

Den tyske sosialisme tilstreber ikke likhet i den forstand at alt skal nivelleres til en grå gjennomsnittsmasse. Men likheten i plikter og rettigheter som samfunnsborger er meget konsekvent gjennomført. Det er i Tyskland knapt med såpe, meget kl. Men det er like knapt for alle. Under verdenskrigen var ingen vare så ubønnhørlig rasjonert, at den ikke lot seg opdrive for penger. I dag er det ingen smutthuller, ingen lettelsener om forbindelsene er ald' så gode. Jeg hadde personlig de. Jede å overlate et par medbragte såpestykker til en mann som en skulde tro kjente alle utveier.

skapsrummene er totalt forsøje fra det en forbinder med en kaserne. Det hele virker som en finere pensjonatskole, et amerikansk college for rikmannssønner.

Vi er på skytebanen, en gruppe vordende flyvere, dypt alvorstemte rekrutter i 17—18 års alderen, nesten alle frivillige, er ute etter blinken. Obersten spør efter deres alder og stilling og om de har skutt før. De avslører seg som bakere, kontorister, smeder, bondegutter, studenter, verkstedslæregutter, svært mange er mekanikere. De aller fleste har skutt før. Hvor de har skutt? Svaret er nesten enstemmig, i Hitler Jugend.

Her er organisasjonen som hos hele den opvoksende slekt bryter ned all innadvendt standfølelse. Ikke bare skolen og skoletiden er felles, men også fritiden; utmarsjene og sporten, glidflyvningen og arbeidet i vinterhjelpen, skytebanen og kursene, alt som ikke er hjem og skole, er parti. Her møtes de alle fra barnsben av, her herdes deres kropp og her støpes deres sinn, og her er det ingen som spør hvor de kommer fra — —

Vi beser Heinkel-anleggene, en av aristokratene blandt Tysklands rustningsbedrifter, alt er funksjon og skinnende stål i en ramme av vakker skog. Fysisk arbeid kan ikke bys bedre vilkår. Det er parker og blomsterbed, idrettsplass og praktfullt dekorerte forsamlingslokaler, store, lyse vaskerum, eget sykehus med det mest moderne utstyr, fødselsklinikk og røntgenavdeling, hvor hver eneste av den tusentallige arbeidsstyrke er billedarkivert. Svømmehallen er et kapittel for sig, et luksusanlegg i grønn marmor, som holder fullt internasjonale mål, og kunde vært til pryd for en hvilken som helst olympiade. Hvem det er som bader her? Alle, menn og kvinner, læregutten og direktoren.

— — — — —
Akkurat det samme bilde møter oss ved den store Vistra-fabrikken, hvor tømmerstokken blir til celleull. Jeg sitter og snakker med direktør, dr. Essenmann, typen på den moderne industrileder, kultivert og menneskelig. Vi har nettop gått runden i hans bedrift, og jeg hadde spandert et ekstra kvarter på korte samtaler med arbeiderne i spisesalen. Hvad koster en pils? 10 pfennig. En middag? 25 pfennig for to retter, 20 pfennig på ukentlige klippekort. Forsjonen lot til å være rikelige, maten enkel.

Når prisene er så lave, er det fordi bedriften driver eget gårdsbruk, forteller direktøren, og dessuten betaler underskuddet. Alt det vi gjør for arbeiderne lønner seg i det lange løp. Vårt sykehus er et

ingen sig om 0.80 til 1.20 mark, arbeidsuken varierte mellom 48 og 56 timer. 100 mark er efter den offisielle kurs 177 kroner, men dette forhold svarer ikke til kjøpekraften. Mitt inntrykk er at en mark har en noe større kjøpekraft enn en krone, men at forskjellen på det åpne marked ikke er betydelig.

Stort sett må en også si, at arbeideren i Norden har en høyere levestandard. I hvilken utstrekning denne forskjell kompenseres gjennom statens og bedriftenes forskjellige hjelpetiltak, er det vanskelig å ha noen mening om. Et moment, som tør være av noen betydning, er at det offentlige faktisk er med på å organisere inntektsanvendelsen for arbeideren. En ferietur til Italia som for den enkelte vil komme på la oss si 200 mark, vil ikke koste mer enn 50 når den er organisert som en av „Kraft durch Freude"s massereiser. Staten hjelper også med opsparingen av disse feriepengene.

— — —
På et spesielt område er det opnådd helt imponerende resultater, nemlig når det gjelder bolig- og familiepolitikk. Ved alle de bedrifter vi så, var det tusenvis av moderne arbeiderboliger, fortrinnsvis av egne hjem typen (Arbeiterwohnsiedlung), nydelige hvitkalkede hus med have. Man kan ikke nærme seg noen tysk by uten at disse siedlungene er det dominerende trekk i landskapet. Ved Vistra var det 4—5 standardtyper, 2 værelser og kjøkken, 3 værelser og kjøkken og et mindre bad osv. Tomter var på ca. 0.6—0.8 mål, meget praktisk utnyttet. Disse husene får arbeiderne uten kontantinnskudd, men den enkelte kan i sin fritid hjelpe til under opførelsen og hans arbeidsydelse blir da trukket fra i leien (etter 50 pfennig timen). Månedssleien varierer mellom 30 og 45 mark, som også omfatter renter og avdrag, slik at huset er heftelsesfritt efter 20 år.

Innenfor bygrensene er det også bygget i kolossal målestokk, moderne leiegårder av Sinsen-typen. Vi kjørte gjennom en slik arbeiderbydel i Hamburg, Jungfernstieg, hvor 250.000 mennesker bor i uklanderlige nye leiligheter på 2—4 rum for en pris mellom 20 og 40 mark. Prinsippet er overalt at husleien ikke skal utgjøre mer enn høiden 20—25 prosent av inntekten. Det var flotte haver og lekeplasser ved alle disse anlegg, og det krydde av friske og velstelte unger.

Hvert ubemidlet nygift par får bosetningslån på 1000 mark, som er rentefritt og som ettergis med 250 kroner for hvert barn. Enkeforsorgen og ikke minst forsorgen av den ugifte mor står meget høit. De hjem

hvis forsørger er mobilisert får av staten ca. 85 prosent av hans vanlige inntekt, slik at de fullt ut kan opprettholde den samme levestandard. Skattene er som kjent meget høie i Tyskland, sikkert blandt de høieste i verden. Men også på dette område er de barnerike familier sterkt begunstiget. Derimot blir ungkarer flådd til skinnenet.

Fødselstallet er stadig stigende i Tyskland, og det har krigen ikke bragt noen forandring i, tvertimot. I første kvartal i år er antallet fødte steget med 35 prosent i forhold til fjoråret. I Wien, som var en utpregnet hendende by, er fødselstallet steget fra 7 til 15 siden Anschluss, forteller dr. Davs. Boligforholdene i Wien er ennå langt fra tilfredsstillende, legger han til, og krigen har tvunget oss til å redusere våre byggeprosjekter. Han uttaler seg meget anerkjennende om boligpolitikken i den sosialdemokratiske periode, da det blev ført op 62.000 kommunale leiligheter, som riktignok både var for små (de fleste på 1 rum og kjøkken), og for dyre, men som allikevel vidnet om en riktig forståelse av problemet. I den påfølgende klerikale periode blev det gjennomsnittlig bare bygget 600 nye leiligheter pr. år i en by hvor en stor del av befolkningen holder til i kjellere og sundhetsskadelige boliger. Det nye program omfatter årlig 26.000 leiligheter på minimum 2 rum, men krigen vilde nok redusere antallet betraktelig.

Men fødslene stiger over alt,

slutter han, og det kan man ikke tvinge folk til. Derfor tar vi det som et uttrykk for vår folks tillit til fremtiden.